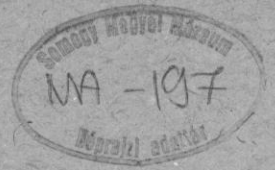

MA-197

Solymosy mezői létesítmény
Képművészeti adatkönyv

Függő: D. Területi táblák

Függő címlap

Tartalom: A földműveléssel kapcsolatos

adatok és táblák

17 lap

Földművelésügyi minisztérium, Képzés

Értékanyag; VII/9

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

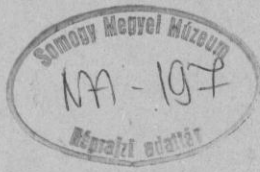
KISKUNHALASI GYÁRA

Képteljesítés

Utókérdés az egyéni M. 213. tábla alá

IV/64/2.

CIFPL-RÓMAI MÚZEUM KAPCSOLATOS

213.

A FÖLDMŰVELÉssel KAPCSOLATOS SZOKÁSOK ÉS BABONÁK
SZENNA KÖZSÉGBEN.

ÖSSZEJÜJTÖTTE:

DR. FEKETE LÁSZLÓ
IGAZGATÓ-TANÍTÓ

SZENNA

NÉPRAJZI MŰZEM ADATTÁRA

BUDAPEST

VIII; Könyves Kálnás krt. 40.

A földműveléssel kapcsolatos szokások és babonák Szenna községben.

Gyűjtötte: Dr. Fekete László Szenna

Először röviden foglalkozom a zselicségi Szenna község történetével.

Szena történetére vonatkozó részt egyházi ferrésekből kaptam, így főleg a: egyházi vonatkozások vehetők ki ebből az anyagból. Mivel azonban abban az időben a vezetést ugyanis az egyházi férfiak vitték, továbbá az iskola is az egyház kezében volt, így nem érdektelen, ha megismerjük jobban a község történetét az egyházi ferrések alapján. Meg kell azt is jegyezni, hogy Szennának gyönyörű műemlék temploma van, továbbá népviselete van, mely igen színes, csak kihalóban és ezeknek mind vonatkozása van az egyházzal. Ma már csak ritk veszik fel népviseletüket, kiváltságos, ünnepélyes alkalmakkor, pl. a kontyot már csak lakodalmi alkalmával veszik fel. A színes népviseleti ruhát szüreti mulatság alkalmával. Kár, hogy a népviseleti ruhadarabok pótlása nem történik meg, mivel ilyen ruhaanyagot már ma nem gyártanak, ezért a viselet mindinkább a ládafiába kerül, hennan legtöbbször bizony melyragóttan kerüljélő, így lassu olértételenedésnek van kitéve.

Lássuk hát történetét.

Szena nevét először a szentbenedeki/ma: Kapesszentbenedek/ monester megalapításáról szóló adatnál találjuk először 1252-ben: így írja Szabó Bálint eszper 1443-ban Zana, 1446-ban Zenna, a kapesvári vár tartozéka. Később a Perneszi, Mérei és a Szákesfalvi család birtekelja. 1484 után Cervin János és Enyingi Török Imre birtekába megy át/1500/. A községhez tartozó Denna pusztá, senegyí várföld, melynek egyrészt Lőrincz Nándor senegyí főispán, az 1268. évben, a hetesi nemeknek ítélte oda.

A reformáció idejében a Perneszi család birtekelja, akiknek másutt is volt birteka és a család a reformációnak mindenütt erős támasza volt. /Szenna törzslakossága tiszta református, csak a később betelepültek között vannak római kate-likusek. /A szennai egyh református egyház régiségéről ha házrezett, világos rákákx bizonyítékok nincsenek, inkább csak általános adatok, szájhagyományra épített feljegyzések vannak. A nevét is különféle képpen irták, miker hávatkoztak rá. 1634-ben, mint egyház hatcával együtt Kapesszentbenedekhez tartozott. 1636-ban Vedarics Mihály itteni evangélikus lelkész, miután áttért, Egresre ment prédikátornak. Tehát protestáns anyae gyháza is volt már korábban, csak inkább evangélikus színezetű. Szabó Bálint v. hedrehelyi eszperes emlékkönyve szerint 1635-ben Kanizsai Pálfi János kiskenáromi lelkész és püspök egyik levele alapján, amit Petri Szűcs György alsóbaranyai püspökhöz irt, név nélkül említi a zelnai lelkészt, Thury Etele tehe el. tanárzárjelben Zalátának mondja Szennát, de a kiskenáromi zsinat egy évvel később kelt levelében, ill. jegyzőkönyvében Szelnának mondja s így valószínű, hogy a kanizsai püspök a zelnai lelkész alatt a szennai lelkészt értette. Tény az, hogy szinte lehetetlen megállapítani, vajjon az 1634-1700 közötti időben anyae gyház volt-e v. Kapesszentbenedek-~~Bár~~ társ. ill. leányegyháza? Ezen évek között u. i. nem ismerjük lelkészek nevét, pedig ahol volt lelkész, ha hiányosan is, de ismeretes a nevük. Lehetséges, hogy 1690 körül alakult anyae gyházzá.

Elek Sámuel volt szennai eszperes-lelkész 1756-1771 meghallgatta az egyház idősebb embereinek beszédét, többek között Zóka Gergely 75 éves szennai lakost, az egyház multjáról kérdezősködve, hogy a régebbi történeteket feljegyezhesse; a nevezett öregember azt mondta, hogy az édesapjától azt hallotta, hogy az ő idejében Szennának volt legalább 12 prédikátora, mások szerint Szenna mindenkor, még a török megszállás idején is, prédikátort tartó hely, eklézsia volt.

Viszont sem ez a benedekesség, sem a kiskunfélegyházi zsinat jegyzőkönyvét nem felelősek el bizonyságot tenni, amely szerint Patcával és Kapesszentbenedekkel együtt volt lelkesítő eklézsiák, mert az elnyomás ellen ezekben a jegyzőkönyvekben úgy védekeztek, ahogy tudtak és ahogy a helyzet kívánta. Nem egyszer maga a felsőbbbőség is segítette őket. Másutt is előfordult, hogy tudtak lelkesükről és a valóság az, hogy nem volt lelkesük.

Az egyház régisége mellett bizonyságot a régi öregeknek őseiktől vett emlékeztetése, hogy 1694-ben épített templomuk előtt is volt már templomuk, valószínűleg fából, így említi Szabó Bálint emlékkönyve. Van az egyháznak egy szent edénye, melyen a reparatio éve 1700-ban említetik, ami régisége mellett szól. Első templomuk építése bizonytalan, talán a XVII. szd. elején, az 1620-30 évek között, a másodikat 1694-ben építették, fából. Ennek elpusztulása után építették a mostani kőből és téglából a terennyal együtt. Az 1774-i összeírás szerint templomuk már igen "rongyosított" volt; a nép számára kicsi, szűk, de újjáépítési engedélyért mégsem felyamadtak, félve a hosszú herce-hurcától. Ekkor itt 771 református volt, magyar katolikus csak 1, de új polgárok, valószínűleg települők: 11-en. 1715-ben Szennának 18 háztartása volt. A gyermekeket iskolamester tanította, szertartásaikat prédikátor végezte. Az 1774-es megyei összeírás alkalmával panaszkodtak, hogyha előfordul, hogy a szennai leányok olyan helyről hoznak maguknak feleséget, ahol a reformátusok a plébános jurisdikciója alá tartoznak, akkor vallásukkal ellenkező szertartásokra kényszerítik őket és stólat kell fizetni a plébánosnak, pl. Csökölyben 1 forintot és 1 véka zabot s a katolikus iskolamesternek is 14 krajcárt. Egyébként a prédikátor földjeit meghagyták szabadon bírásban, de a földesurak cenzusát szedték utána. /Dr. Tóth Endre egy. tanár theol. Debrecen/. A türelmi rendelet előtt, Kapesméről elnyomása idején Kapesujlak Szenna filiája volt, /1781/ mert egy egyházi jegyzetben /anyakönyvben/ említetik, hogy a régi, romladozott templom kijavítására a Várnegyétől engedelmet nyervén, arra az ujlakiak névszerint mint ajándékoztak. Ez a templom 1785-1787-ig épült, bent az udvarban az akkori rendelkezések szerint, viszont akkor a reformátusok csak tereny nélkül építhettek, ez meg terennyal együtt épült, a feljegyzések szerint. Azóta már többször renoválták, alakították. Volt idő, amikor a szelickisfaludiaknak éveken át nem volt lelkipásztoruk s akkor Szennába jártak istentiszteletre /a múlt szd 70-80 éveiben./ és egyéb funkciókat is a szennai lelkes végzett.

Mostani templomától Szabó Bálint a püspöklátogatási emlékkönyvben így ír: "A templom berendezése, karzatek, padok stb. rendkívül eredeti, gazdag magyaros ízlésű, festéssel van díszítve. Sok műértő látogatója." Hezzátehetőem azt is, hogy itt létező akart már több külföldi látogatója volt a templomnak, kik mindannyian nagy gyönyörködés-el szemlélték. Így visszaemlékszem egy londoni tanárra és USA-ból való festőművészre.

A templomot 1937-ben renoválták, 1948-49-ben pedig restaurálták. 1948. jan. 4-én az akkori köztársasági elnök: Tildy Zoltán meglátogatván a szennai gyülekezetet, a templomban istentiszteletet hallgatott feleségével és kisgyermekével. Az istentiszteletet Péter János elnöki titkár, jelenlegi szántuli egyh. ker. püspök végezte. Akkor fejte ki a volt egyh. megyei gondnok előtt azt az óhaját, hogyha a gyülekezet is úgy akarná, restaurálni kellene ezt a templomot. Az Országos Műemlék Bizottság közreműködésével, ill. az ő útmutatása alapján készült a templom restaurálása. Menyozet, új karzat, nőes szék, szószék feljáró, régi karzat feljárója, új cementlapozás, mintegy 75000 Ft-es költséggel a régi magyaros motívumok utánzásával és variálásával. A templom műemlék.

Ennyiben kívántam a rendelkezésekre álló adatok alapján a község múltját ismertetni. Szükség volt erre, hogy tanulmányom jobb megértést kapjon általam, hogy az itt élő nép múltját is ismerttettem.

Most pedig adom a gyűjtött anyagot, ismertetve azokat is, akik nekem az elmondottak.

A földműveléssel kapcsolatos szakások és babonák Szenna községben.

Trágyázás.

Trágyát hordani csak hód fottával /held fegytával/ jópárk mert akkor nem lesz gyomos a föld.

Lepett trágya után jobb termés várható, ezt tartották a régiók. Okát már nem tudják.

Reggel kerán kell elszórni a trágyát, akkor nem lesz üszkös a gabena.

Döglött állatot gyümölcsfa tövébe kell elátni, akkor a fa jobb termő lesz. // Jobban terem. // pl. macskakölyket, kutyakölyket kell odaátni. //

Tavasszal és ősszel is lehet trágyázni, de a tavaszi trágyázás szerintük jobb. Azt külön megjegyezték, hogy Mukerica alá kő/kell/trágyázni.

Adatszolgáltató: Istvánfi János 55 éves Szenna 108. h. sz.
Fekete József 70 éves Szenna Iskola u.

Szántás-ásás.

A zeseő nap/az első nap/ nem vót szabad végighuzni a brázdába az ustert, mer akkó feszlances lösz a termés. Második nap már végig lehet huzni az estert a barázdán.

Aniker a szántó-vető ember megkezdte a szántást, előtte valóeste nem velt szabad nővel háltni, mert üszkös lesz a gabena.

Könyeret piritani sem szabad aznap, mert üszkös lesz a gabena.

Szántás közben fütyölni, dalolni kell, akkor van jó termés, akkor vig az aratás.

Szántás napján általában a szokásos ételleket főzték, de babot, és lenccsét nem, mert, ha babot főztek, akkor búkkönyös, ha pedig lönccsét/lencsét/főztek, akkor vadlönccsés lösz a gabena./gabena./

Az első brázdát nem szabad friss élezésű ekevassal szántani, mert akkor üszkös lösz a gabena. A második barázda szántásához már cserélik az eke vasat.

Adatszolgáltató: Istvánfi János, adatai fent.

Istvánfi Pires György 52 éves szennai lakos 178. házszám áhatt lakik, ő azt mondja, hogy trágyát szintén csak főttáva/held fegytaival/kő herdani, mer különben nem kerhad el a földben.

Favágás.

Tötteker/held tölte alkalmával/ kő fát vágni, ujulásker/ujheld idején mer akkó nem kerhad mög a fa. //Épületfára vonatkozik.//

A fát dec. jan. febr. márc. hónapokban kell kivágni.

Zóka József 50 éves 101 h. sz.

Högláttatás./Szőlőhegy vizsgálás, bejárás./

Högláttatás ideje: apr. 24.

Célja: Mogyehibák/megyehibák/kijavéttása/kijavitása/az előljáróság r szerü/részerü. //Határujtás Szengyörgy napkó a högláttatás alkalmáva.

Hegybiró, hegyelőljárók, bíró, jegyző vettek ebben részt. Este velt a hegybál, ezen az előljárók feleségeikkel együtt résztvettek, ott készötöttek /főztek minden jót/és tánc, vigalem zárta be a napet. A férfiak nótáztak, az asszenyek körtáncet jártak/karákáztak.//

Aztán adtak ilyen tanácsot ók is: Né ujhódkó, v. első negyedbe vágjáték a fát, mer akkó mögmulcsedik/átjárja a szu/

Fakitermelés.

Erdőelnök, erdőgazda, erdőelőljárók kimöntek az erdőbe, a fát felbecsülték, fertályenként kiesztették.

Házszám szerint összetették a jegeket.

A vetőmag.

A vetőmagot heldföttaker/held fegyta alkalmával/ kell megtisztítani /restálni/akker tiszta termés várható.

Szeptatós asszeny tejéből be szekták hinteni a gabenát, hogy jobban teremjen.

Mér fesepróm keresztül szokás engedni a gabenát-okát már nem tudja, miért? Valóssintűleg ennek is tisztítás a célja, hogy bizenyes magvak fennakadjanak. Dr. Feketek László megjegyzése.//

A vetőmagot zsákban tartják/a gabenát/, a kisebb vetőmagvakat zacskókban a padkásen.-

Adatekat Istvánfi János szolgáltatta Szenna 108. h. sz.

A vetés.

Többével kell vetni/held tölteker/, hogy telj legyen terméssel a föld. Ha a faluban halett van, nem szektak vetni, mert akkor elpeshad a termés.

Megjegyzem, hogy ruhát sem szektak ~~xmxi~~ párelni akkor, amikor halett fekszik a hidegágyon./ekát nem tudja/.

Mi az a párelás? Elmondja Salamon Gyöngyi szennai 13 éves leány.

A párelás/párelás/ a nagyobb darab ruhák tisztítottása./tisztitása/. Pl. ágyneműt, vászenruhát, vászenkendőt, abroszeket.

A párelást párelóherdókban végszik. A herdóba belerakjuk a ruhát, lehamuszuk, meleg szappanos vízzel leöntözik, és rajta áll 1-2 nap. A hamus vizet aztán leeresztjük róla, kivesszük a herdóból a ruhákat, kimessük a hamus léből, belerakjuk a vasfazékba és kifőzzük. Amikor kifőztük, kivesszük a fazszeből, leviszük az árakra. Az árket mögrekesszük, /mögerekesztjük, /viszünk le egy hosszú mesógeszkát, azt körösztü tögyük az árken, /keresztül tesszük/, ráállunk és kiöblögezzük a ruhákat. /kiöblögetjük. /Egy herja fő/herdja fel/ és etthel/etthen/ kikötünk egy kötelet és kiterögezzük a ruhákat.

Ködben szektak vetni. Délben nem vetnek. Okát nem tudja.

Lehetőleg nyugati széliránnyal vetik a magot, hadd nyugedjék a mag a földben.

Kendőrmagot pl. akkor vetnek, amikor a gerlicék megjönnek.

Amikor a pacsirta megszólal, lehet vetni, nemcsak szántani.

Szengyörgy/Szent György/ napkor szektak uberkát vetni, akkor bő lesz a termés, mert akkor hegyláttatás van azon a napon és sekan kimennek a hegybe és ezért sekasul a termés.

Ujbuzából nem szabad piritós kenyeret sütni.

Adatszolgáltató Zóka/Pezda/Erzsébet, Tánczes Józsefné./

A vetést azon a napon szektak mögkezdni, amelyik nap möglátják a Fias csillagot.

Vetést csak főttával köll kezdeni/held fegyttával/, akkor jobb lesz a termés. Istváni Pires György 52 éves 178.sz. alatti lakos

Zóka Pálné 64 éves le2.h.sz. alatti lakos adatai:

Vetés előtt mindig levették a kalapjukat a vető emberek kint a mezőn. Isten nevével kezdték a vetést. Végén is elmondták a munka végeztével: Hála légyön Néköd Jó Istenöm!

Az első magvakat behunyás szemmel szektak vetni. Ezt azért szektak tenni hogy a madarak ki ne szedjék a földből.

3 szem buzaszemet a szájukban szektak tartani, amig el nem vetettek, /ekát már nem tudja./

Lábak között is szektak debni. Jobblábon állva, felemelt baltérd alatt, kelet felé debták. /ekát már nem tudja./

Szektak debni az éhezők számára, az égi madarak számára. Minden vetést az Isten nevében végeztek.

Volt olyan ember, aki fekhagymát tartott vetés alatt a zsebében. Sütnivalót is, hogy a rossz szellem " ne ütközzön hozzájuk"/hezájuk/.

A szájban tartott magot is beleeresztötték a földbe és " a is kikeet a többivee együtt".

Felemelték kalapjukat, a Nap felé fordulva vetötték a magokat.

Szólóvenyige metszést az alacsony fájuakat harmadnapos ujjával, a magasabb fájuakat hódttóttével és mérleg jegy alatt kell metszeni, hogy jobb termés legyen.

Szűz jegy alatt sehase metszenek.

Hushagyó kedden minden vágó 4 sarkát 1-1 tükét/tökét/meg szektak metszeni, hogy a madarak éréske ne essenek a termésre.

Ez utóbbi adatakat Kezári Ferenc 52 éves, 103 h.sz. alatti lakos szolgáltatta.

Ifj. Mike Józsefné:

Terhes asszony vessen, mert akkor sokkal jobb a termés.

Kovács János:

Kukericavetéske kenyeret kell sütni, hogy nagy tökök legyenek.

Kendermagot nem jó esterral szántani, mert akkor foszlános lesz a termés.

Egy nagyon régi aratási nótá: Elmendja egy öreg szennai ember, hogy Szenttamás pusztán arattak, uradalmi birtokon, aztán a régi tenetők mellett jöttek haza, illetve jöttek be a Sipes högyének és közben daleltak:

1./Szenttamásnak hegyes-völgyes határa
De sok kislány átket mondott rája,
Átkezett légy Te Szenttamás örökre,
Csakhegy egyszer kijöhettem belőle./Csakhegy éccő kigyühettem
belülle/

2./Szenttamásen mögkezdtek az aratást,
Tizenhárom tábla buza, semmi más,
Tizenhárom tábla buza, kerekas,
Szennai lány, csipkés péntőre keres.

Elmendja Fekete Jóska bácsi 69 éves szennai ember, aki igen sok más nótát is tud, hogy ezt még egy öregebb néni, a Pető Lidi néni nagynénjétől hallotta, legalább hatvan évvel ezelőtt.

Az aratásnál a legelső kévét rőtök kévének nevezték, /rőtök=rejtel a legfelső kéve: a pap.

Szekták mendani, hogy ne tegyél már rája több kévét, mert a papkó már rajt, van./Ez abból az időből való elnevezés, amikor a papi tizedet fizették./

Cséplés.

Ugy készülnek hozzá, hogy a széri gyepes részét fővakarik/felvakarják, így tiszta helyet készítenek a lehulló szemnek, amit úgy sepernek össze. Illés napján nem szektak gabonát hordani, mert akkor dörgés szokott lenni, hátha belevág a villám.

A rezsét zsuppnak használják fel, amit tetőfedésre használnak, ezért azt úgy csépelik ki. A cséplés emberi erővel történik, úgy verik ki az erve a célra készült eszközökkel a szemet a kévékből. Ezt közösen végzik. Leginkább a rekének, barátok gyűlnek össze. Ehhez együttműködésre, ügyességre van szükség, mert csak úgy megy jól a munka.

Van 3-as és 4-es cséplés.

Kettőjaja a hármás cséplésnek: Mast keszték, mast keszték! /Most kezdték, most kezdték!

A 4-es csép kettőjaja: üsd a papot, debd a papot!

Adatszolgáltató: Fekete József 69 éves, 130.sz. alatti

lakos.

Megjegyzem azt, hogy a géppel történő cséplést, itt a mi vidékünkön nem nevezik cséplésnek, hanem masinálásnak. Cséplés, csak a kézzel történő rezscéplés zsuppnak.

Egyéb babonák.

Ha nem akarnak bejönni a disznók, mög köll fordítani a kőtenyt, akkor majd beferdulnak. Kovács János Szenna

Menstruációs nő ne tartson keresztvizre gyereket, mert ótvares lesz.

A karácsony esti vacseraker a gazdaasszony a legelső leülő az asztalhoz, és a legutolsó felkelő, hogy a kettős ott ne hagyja a tejásekat.

Febr. 24. Mátyás napi tejás nem egészséges, azt külön kell tenni, mert hóttetényes lesz a belőle kikelő zsiba/liba. Hóttetény=a közlő értelmezés szerint: vadhus. /
a sajátán van

Kendernagvetésker 3 szem magot/de negcselekszi ezt minden nagvetésénél/, hogy a termés éréseker a madarak rá ne essenek. /rá ne kapjanak
Kozári Ferenc.

Viskeresztker a váluba pires ónát szektak tönni, és arru itatik az állatekat, hogy ollan egészségűsek lögynek, mint a pires óma.

Kis gyerekeknek, első látogatás alkalmával tejást szektak ajándékozni, hogy olyan tele legyenek.

Pünkösdker az itatóvályuba pires pünkösdi rózsát szektak beleszórni, hogy pires legyen az állat, mint a pünkösdi rózsza. /Persze az egészségre értik./

Pünkösdi rózsát fel szektak akasztani száradni. Aztán összetörték a ke szára levelet és vízzel keverték. Az állatot leöntötték vele, ha a vérfolyását kellett megállítani. Ez elvágta a vérfolyást.

Fenni nem szabad szombaton és különösen nem szabad két karácsony között, karácsonytól újévig.

A kőss fenalat ebben az időben ruhával be kell takarni, hogy szabad szemmel ne láhessen látni, mert aki azt meglátja, az olyan színtelen és beteges lesz, mint a nyálas fenál.

Karácsony este kalapot, ruhát, fésűt, minden családtagnak egy ruháját tetet, estert az asztalra szektak tenni. Az asztal alá szénát, hétféle vetőmagot, baremfinak annyi eleséget, hogy elég legyen egy hétig, karácsonytól-újévig.

Ezt azért szekták így tenni, mert ha valami perzsávas baja esett az állatoknak, ezekkel az eszközökkel szekták háromszor a fejétől a lábáig végighuzni és elszekta mulasztani az állat a baját.

Perzsávas baj a közlönszin szerint: fejfájás, derékfájás, rándulás.

A karácsonyi morzsának nem szabad földre hullani, azon a ruhán/abroszon) marad, újév napjáig, amelyet karácsony este már felteritettek.

Abból megetetik újév reggelén a baremfiakat.

Az asztalon két abrosz van és 1 hétig a morzsát mindig alárázzák.

Újévker a csirkéknek rázzák egy herdőabroncs kerületében. Ennek oka az volt, azért végezték ezt így, hogy a baremfiak mindig összetartsanak, ne széledjenek széjjel.

Miker a tehén ellik, 1 hétig nem szabad semmit kiadni, nehogy a hasznát elvigyék a tehénnek.

Karácsonyker annyi húst szektak főzni, hogy az elfogyjen még aznap este, mert a baremfiak hőttetényősek lősznek, különösen a zsibák/libák/. Hőttetényősek=husfejűek, közlő magyarázata szerint.

Karácsonyker uri tököt kell sütve enni, hasfájás ellen.

Az első fecske megjelenésekor elmondták a szeplőhányó mondókat: Ennek sővege:

Ez Fücskét látok,
 Szeplőt hányok,
 Piros papukot gembelétek./gembelyikek./

A vetőkukericát hushagyó röggel/reggel/, napfőkötte/napfelkelte/ előtt, csutáját a termőfákra kő aggatni, hogy sek gyümölcs lögyön.

Sarróskó/Sarlós Baldegasszony/nem mőnnek kukericát kapáni, mer akkó a kukerica meddű/meddő/lősz./jul.2./

Luca napkó /dec.13./ nem varrnak, mer akkó bevaarik a tikek seggii /nem tejjak/

Vendee /Vendel/ napkó /napker/ nem fogik be a levaikat. Lögyön nekik is egy szünet napjik.

Istvánfi Piros Györgyné Galambos Lidia 178.sz.alatti lakos közlései:

Nagyasszonyker nem jó könyeret sütni, de ujhód péntökön sé.Vasárnap sem szabad könyeret sütni. Ecccó egy szennai asszony süttött, asztán mőg is vót a könyér a maga valóságában, de a közepe ires vót ./ ires=üres/ Ez azér vót, mer ünnepnap süttött.

Péntökön nem szabad mesélni, mert a péteken mesett ruhába belevág a villám. Ennek igazolására elmondott egy történetet, melyet ő is hisz.

Egy alkalommal egy távolabbi községbe igyekeztek gyalogosan. Pentesabban a segősi/Felsősegéd/ bucsura mentek. Utközben nagy vihar támadt. Közfelükbe csapódott a villám. Valamelyik idősebb asszony mondta, hogy azért van ez a villámlás itt körülöttük, mert valakin péntökön mesett ruha van. Erre kikarékodott közülük egy nőnyecske, a péntökön mesett péntőt levetötte, aztán eccerre megszűnt a vihar, elhátta őket a villámlás.

Van egy szokásuk, amellyel a tűzveszélyt vélik megállítani. Beütésker/akiker a kenyeret bevetik a kúnszébe lapáttal/ a kenyér közepé beleütik az ujjukat. Az így meglukasztott kenyeret fegyaszttják kúteljára. Ha időközben tűz van valahol, a megyekaróra tüzik az első kenyeret, hogy a tűz tovább ne menjen. /Annak a háznak a megyéjére tüzik a kenyeret, ahol tűz van./

Tűzeset esetén khabálni szoktak: "kinek van első kenyere? Adja ide! Hadd tüzzük ki!

Az összegyűjtött babonák közülbelül ezek lennének. Most feltehetjük azt a kérdést, mit hisznek ezekből? A fejlődő élet nem kedvez a babonáknak. Nagyon sok esetben bebizonyította ezek tarthatatlanságát, de azért az egyszerűbb néplélek mégis ragaszkodik hozzájuk. Sokat már nem hisznek ezekből semmit, de vannak, akik még egyik-másikban hisznek. Amikben még hisznek, azt a szöveg között megemlítettem.

Még feljegyzek egy népszokást a

Majális, májusfa állításról.

A május elsejei májusfa állítás, majális alkalmával táncoltak, mulattak, zenéztek.

A bíró megvett 100 szál szivart. A hagyományos futóverseny alkalmával a legjobb futó férfi/ferfi/ kapta.

Természetesen ingyen kapta.

Májusfát minden május elsején szoktak állítani. Ingyen szokták ki kapni a fát az erdőstől.

A legények két keréssel szokták hazahozni. Ló nélkül húzták háza a kecsi elejével. 8-10 legény.

Hátul egy karót tettek alá, azt 2 erős legény tartotta házáig felváltva, hogy a kerénya le ne vés sen, ~~xx~~ mert az a disze. Itthen hívtak segítséget. Éjjel kiástak 1 m mély lyukat. Hosszabb fákból csináltak ellókat. A fa kergét előzőleg lefejtették. Majd feltámasztották a fát. Még lent a fa tetjét káppantlikázták. Tettek rá pántlikákat/szalagekat/, 1 öveg/üveg/ bert, egy öveg sört, a régi időben 1 pengőt v. Ferintet, a fa ágára olyan helyre tették, hogy egykönnyen ne érje el az, aki arra vállalkozik, hogy a fa tetejéről lehozza. Aki fel tudott a fára mászni érette és lehozta, az övé lett minden.

A hónap utolsó napján szépen kivötték a fát, azt eladták létrának, árát a fiatalság elmúlatta.

Feljegyeztem a leánykérés, alku, móríngadás, kontra móríng szokását, de ezeket majd egy másik alkalommal adom közre.

Most egy két szennai nótával zárom gyűjtésemet.

A szennai lányok kártyát vetöttek,
A kártyavetőnek jól megfizettek,
Kivetötte nekik, kiz a híres lány,
Aki este későn, legény után jár.

Le van a szíven láncelva,
Nincsen aki feleldja,
Nincsen neköm szép szeretöm,
Aki aztat föledja.
Oldát föl, eld föl, fogely madár,

Hadd lehessen szabad kislány,
Szabad kislány akkor löszök,
Ha a babámé löszök.

-.-

Föcském/fecsakém/, föcském, édes föcském,
Vidd el az én levelecském,
Vidd el, vidd el Magyarországra,
Tudd a babám ablakába.

Tudd a babám ablakába,
Hogy ne lögyek olyan árva,
Hogy ne lögyek ilyen-olyan árva,
Kimögyök Oroszországra.

Az első világháberu hadifoglyai utáni sóvárgás csendül ki ebből a régi dalból.

-.-

Es a Szenna szép helyén/helyen / van,
Közepibe szentégyház van.
Tetjibe arany csipke,
Rászállott a bus gerlice.

Ne sirj, ne sirj, Te bus gerlice,
Majd eljön a Te párod ide,
Nem köll nekem sánki párja,
Ha az enyim ee van zárva.

El van zárva olyan zár alá
Perenc Jóska fegyvere alá,
Kassárayajtó hasadj mög,
Té mög babám, szabadujj mög!

Tervbe vettem szenni tájszótár készítését, mert Szenna valóban egy nyelvjárási vidék ezzel a néhány szelici szigetközséggel együtt. A környéken tovább Szigetvár felé áthaladva a somogyi bettyések egykori tanyáján, a Répely, viterági erdőn már aváb községeket találunk, akiknek életmódja, viselete, szokásai merőben mások.

Mest izelítők azok a készülendő tájszótárból, egyelőre rendszerezés nélkül, nem betűrendben, mert hiszen nagy munkát igényel a sekezer szó gyűjtése. Ha a Néptajzi Múzeum Adattára, ill. Vezetői biztatásnak ilyen irányu munka továbbfolytatásával és ki is adnák ezt a munkát, én szíves örömezt folytatnám ebben az irányban tevékenységet.

Tájszótár.

abbijem= az bizony

kerhol= részeges

pajkos= rendetlen, rossz /pl. itt Szennában nem ellga pajkos nép lakik, mondják magukról, nem rosszindulatú emberek/

főtt/a víz/=felyt

citeráltak=citeráltak

Édesanyámanak szép szava vóte= ez egy kifejezés: szépen beszélt az édesanya

szép szaga van/pl.a virágnak/= jó szaga van

füente=újusi nevelődésben levő fű

Apu testvér=apjáról testvér

szulesidők = átjárja a szu

üveg = üveg

- dőllest = délután, egész este felé, nyáron 7-8 óra
lőncsés = lencsés
hűssel = hűvössel
párulás = nagy darab vázszennelők mosása
perzsávás baj = felfájás, derékfájás, rándulás,
hantüregőzni = fergelődni
hóttetény = vadhus /kiváások pl. a liba fején/
tűszel = tűzhely
tűszeli görény = az asszony persze inkább csufelődésből, nem általános/, aki a
tűzhely mellett foglalatoskodik
mögcsakétti = megcsakítja
cséplőai = rezesszalmból kiverni a szemet és a visszamaradó szalmból, később
a szupkëve, melyet tetőfedésre használnak
masina = cséplőgép, de üggyújtó is
masinálni = elcsépleni géppel a gabonát.
esör = eser
kéccörös = kétszeres
möggyarati = megtépi/kenderfennél készítésének egy munkafolyamata/
nyütelen = nőtlen
mögjászli = meggyászolja
jászes = gyászes
begráncs = begrács
Mokszva = Moszkva/véletlenül se mondják Moszkvának/
alakétti = alakítja
ee lepi = ellepja
be kő rukkóni = be kell vonulni/t.i. katonának/
tőtteni = tölteni
möggyarati a földet = kapálókével megkapálja
silány = keszerusilány
gyékeli = gyálkelja
teap = talp, amely volt a beronahát váza és amelyre ültek
szögláb, = amely tartja a keszerusilát
pitar = pítvar, előternác
tisők = tetőknek a csepegő része
szónacuwa = szalmazsák
sepelkedők = sepánkedők
sepeleg = sepánkedik
sargyu = sarju/pl.széna/
sargyóka = citromsárgánny
naringó = aranyláncó = sárgarigó
kigyűhettem = kijűhettem
tögyé = tegyél
ná = már
rajt, = rajta
mast = mest
piréttani = pirítani
vettetők már? = vetettetek már?
ujjáva = ujjával/hald ujjalával/
bezsegtak = mezegetak
Sipes högye = Sipes hegy, dűlő elnevezés
petrezsireu = petrezselyen stb.

Kiegészítő gyűjtés a Földműveléssel kapcsolatos szokások és babonák Szenna községben, c. gyűjtéshez.

Dr. Fekete László

A trágyázással kapcsolatban elmondotta Jakab József datinya nevé szennai ember, hogy akkor jó trágyázni a földet, amikor a hó kezd megszakadni, akkor jó a vetemény.

Ujjávas/hold ujjulásakor nem jó trágyázni, mer akkor kukorica nem rohad el a ganyó./nem rohad el a trágya./

Kendermagba, amit a házhelyek végében lévő kenderföldekre vetnek lakatot szoktak tenni, hogy ne öggyék meg a títkek.

Mákvetésakor nem szabad beszélni, hogy ne öggyék ki a máket a darak a földből.

Diszadóulás után, amikor a padlásra viszik a senkát, szalonnát, az első darabot kurt/beccukett/szennal kell vinni, hogy ne lássák meg a macskák.

VÁSÁROSBABONÁK:

Szenna népe szeret járni a vásárra. Szeret járni 1. először azért, mert szeret és tud is eladni. 2. Szeret másodszer azért járni a vásárra, mert hiszen családi háberu ugysem lesz a tavalmaradásból, mert az asszony is megy a vásárra, mert épp úgy ért a lóhoz, marhához, disznóhoz, mint a férfi. Pl. a kis csikónak a jártatása elég nehéz, vigyázni kell, nehegy a vezető lábára taposni mert hát a csikót futtatni, hogy ne macskásodjanak meg a lábai. Ebben az asszonyok itt Szennán épp olyan ügyesek.

Szennán ugyanis már hosszabb ideje csikóneveléssel foglalkoznak és ebből jelentős hasznuk van, de viszont nagy hozzáértést igényel.

Szeret a szennai nép 3. harmadszer azért járni a vásárra /és talán ez a legfontosabb/, mert van is eladni valójuk.

Igen sok állatot tartanak, földjeik éppen ezért termékeny, jó erőben lévő. Más vidéken, ezek a földek sokkal rosszabban termő földek lennének, csak hogy itt sok a rét, legelő, azok jó minőségűek és sok állatot tartanak.

Pl. serraveszen a szomszédainak. ~~2000~~ ~~2000~~ ~~2000~~ 20 holdas gazda.

Van 2 jó hidegvérű, erős leva, 3-4 tehén, 3-4 növendék marha, berjuk, azután a disznó és barenfiállomány. ~~14~~ ~~14~~ ~~14~~ 14 holdas gazdának van 11 db jószág, köztük két leva, a többi pedig szarvasmarha. Így aztán elérik azt, hogy partos/hegyoldalban lévő/, eldalsó földjeik is jól teremnek, mert ha leherdja is a trágyát a futó eső, de az ilyen földeket sűrűbben is trágyázzák, úgyhogy marad azért tápanyag a földben, azaz póteljék a talaj elfogyasztott táplálékszanyagát.

Mindebből tehát látható, hogy állattartó nép, tehát ad-vevő a vásáron Milyen babonák fűződnek a vásárazáshoz?

Amikor viszi az állatokat a vásárra a gazda, a kapunk kívül 3 méter per a levakra kölli hinteni, hogy annyi kérője legyen a levaknak, ahány szem per hull rájuk.

Mikor a néhek eresztenek/rajzanak/, akkor egy csemőben részállnak egy fa ágára. Onnan aztán bezzedi a kaptárba a gazda és abból egy új család lesz. Meg kölli figyelni, mellik/melyik/ ágra szálltak/ szálltak/ a néhek és amikor indul vásárra a gazda, a levakat arról az ágról szakított darabokkal végighuani, hogy annyi kérője lögyön, amennyi néh szállt az ágra.

Ha vásárra indul valaki és először a kapun kívül asszennyal találkozik, akkor nincs szöröncse, de ha embörrel találkozik/találkozik/ először, akkor löss szöröncse, néghezzi nagy.

Jakab József datinya 74 éves adatai.

Cigánnyal, zöld füvel jó áradni/áradni/, mert szöröncsölősz a vásár.

(piac)

Szeáltak a szennyalak piharcra is járni. Nemcsak szeáltak, hanem nagyon is szeretnek járni. Visznek tej hasznát, téfőt, turót, /tejjel, turó/, gyimicsőt, /gyümölcsöt/, zöcsögöt, kis sárgarépát, petrossiremet, káposztát, ~~hitt~~ káposztának meggyak, azt aztán viszik fejesen is, míg savanyítottan is, mert a savanyó káposztát igen szeretik. Valóságos nemzeti eledel a káposzta leves, amit vásárra szeáltak készíttetni, míg disznóterba, lakodalenkó.

As ille piharceső nép hát vigyáz arra, hogy mindig jól mőnyöna a vásár.

Az először kapott pénzt mögköpködi, hogy apád, anyád idegyűjjön!

Szeáltak a piharcon kérégető is lönni. Ezek bijen edamának az árulló falusi asszonyekkel és kérnek tőlük valamit. Ezek a kérégetők persze nem pénzt, hanem kis annivalót kérnek. Ha azonban ők még nem kaptak egy fillért sem, akkor el is utasították későbbre a kérégetőt, mer elviszi a szöröncsőt.

/savanyó-savanyu, savanyított-savanyított, árulló áruló, aki arul valamit a piacon. *fillér - fillér*

Napnyugtás után nem jó kiadni a tejet, mert akkor rentják meg a tehenet kiváltva kőroszatuta viszik átu/át/.

Babonák, beszerkányhit.

Am idősebb emberek hisznek a beszerkányekben. Érdekes történeteket beszélnek el arról, amelyben igazolni vélik, hogy csaugyan vannak beszerkányek. Ezeknek tekintik a javóssasszonyokat, öntőssasszonyokat, akik előre mög tudják mondani azt is, hogy ki vel mi történi eddig, de azt is mög tudják mondani, ezután mi fog történi/történi/. Különbösen régebben, amikor sokkal kevesebb volt az orvos, a közeledési viszonyok is rosszabbak voltak, ezután állatörvos is nagyon kevés volt. Ebben az időben burjánzott fel a javóssasszonyokban való hit, meg az öntőssasszonyokban való hit. Nagyon hatott rájuk ugyanazok szertartásosságai, abrakadabrái előkészületei, a révült arc. Az egyszerűbb embereknek ez jelentett sokat és ha egyszer csakugyan meggyógyult a beteg ember azt aztán szálteben-hosszában terjesztették. Pedig ez bekövetkezett volna mindenképpen, de azt az öntő v. javós szemlájának javára írták. Ha nem sikerült, akkor egyszerűen hallgattak róla, és azt emlegették, akinél ez v. az sikerült. A tekintélyét nem rentették neki, annyira hatott rájuk az a milió, amelyt teremtett a javós.

Mielőtt elmándanám teljesen hiteles adatok alapján, hogy ment végbe az öntés, elmondok egy történetet az öntőssasszonyról.

Jakab József datinya szennai 74 éves bácsi beszéli az ő fiatalkeréről.

Egyszer az ő levuk is meg a szenszéd Bárdi Miskának is a leva megbetegedett. Kb. 55 éve.

Abban az időben Bajomban volt a javós, oda kellett elvezetni az állatokat, hogy megöntse őket. Miker elindultak, a Miska leva szellőzött/fi...tt/egyet. Azt mondja erre a Miska, ne, e jó lesz fizetségül a javósának. Aztán mőntünk tovább. Odaértünk Bajomba, mögöntettük őket, aztán mögkérdezzük, mit fizetünk?

Miskának azt mondja az asszony:

- Miga nem fizet semmit, miga kifizetött akkor, amikor elindultak.-
- Íntülem 2 Ft-et kért. /Bajom: Nagybajom. 6

Egy másik történet sokkal későbből, ugy 18 éve. Ugy mondja, ez is megtörtént saját magával.

Écccó Kapesba vótunk a feleségömmel. Feleségöm beönt a kecskéba valamit inni. Odamönt hozzája egy javóssasszony és azt mendi neki:

-Öntessön v. jóssótasszon valamit!

- Nincs pénzöm, mendi a feleségöm, de azért mögkérdezte, mennyit kér? Negy-

vez feriatet.-

-Nincs nála annyi pénz, csak 20 Forint.

-Erre eszt mendi a javós: Te dagatt vagy!

Ettől kezdve dagatt a feleségem, végig el is pusztult benne.

Egy embör edamén a javóshol ugyanakkor a kecskénben, asztén a vállára üt-
ve mendi neki, mög nekiünk:

-Nem tud e semmit!

Estig fő sé tudett kelni a helixől, aheva visszaült. Azt is mögrom-
tetta.

A S Ö N T É S .

Aki elment az öntőhöz, elvitte pl. a marhának a kötelét v. beteg embörnek
az ingét, aőnek a haját, ingét. Arra tettek egy télat, amely tele volt hideg
vissel. Abba öntötték bele a ferró viaszt. Miker beleöntik, szépen felferdít-
ják, rálecselják a vizet, akkor kijön annak a ferája, amitől pl. megijedt.

A viasz égés-begás. Az öntő csipkődi a viaszt róla, amig meg nem tisztul,
amig nem lesz sima.

A lecsipkedett darabokat visszaadja az öntő. Azt parázssra kell
tenni és megk szekták vele füstölni az állatot, embert.

Ettől meg szekett gyógyulni a beteg állat.

Tanácsként adják, hegy legjobb más járásban lévő javóshoz menni. Pl.
Szigetbe járni. Szigetvárra.

M e s d ó v i z .

Öntenek pohárba vizet és débnak bele izzó parazsat.

Imádkeznak arra a pohárra. Hiszkegyet, Mistyánket, Üdvözlégyet, ki-
li a vallása szeriati ingkat.

Ha a parázs fűnnmarad, akkor nincs semmi baja, ha lemegy, akkor szem-
verése van.

Aztán meg szekták itatni az állat embert v. állatot ebből a vízből.
Ez szekett használai.

Ha szöbaverése van, az is használ, ha kalapját v. sapkáját levezni a fe-
jérdl és hárenszer végigsimítja vele az állatot. Ezzel elmulik a szemverés.

Ha valaki tudja, hegy az ő szeme ver, és már meg is vert a szemével
valakit, akkor a legjobb ez ellen az, ha annak, akit megvert a szemével, meg-
nyalja a szentit. Ezzel elmulik a baj.

Van egy vallásos szekás. Akinék gyermeke születik, az a szülés utó
8 napra elmegy a lelkészhez avatkozni. Ez abban áll, hegy hálát ad a templom:
az Istennak, hegy sikeresen szült és a lelkész áldást kér a kisgyermek életé-
re.

Vannak akik azt tartják, közli Istvánfi Pires Györgyné Galambos Lídi,
hegy avatkozás előtt nem szabad olyan asszenynak felmenni a padlásra, akinék
kicsinye van, mert akkor ugy akasztí fő magát a fijs.

Avatkozás előtt kutra sé szabad mönni, mert annak mög kutba ugrik a
fia.

Aki avatkozni megy, annak nem szabad hátranézni, sem beszélni. Okát
nem tudja, így beszéltek az öregek.

Miker hazamögy az avatkozásról, a kis gyerkü szájába mondja:
" Olyan nagyunk magyar lögyé, mint a pap." /Olyan nagyunk beszéjjün, mend
ja. Ne selypítsen. Dr. Fekete László megjegy zése. /
Temetés utáni szekás félelem ellen. Galambos Lídia adatai:

Ha valakinek meghal egy hozzátartozója, pl. az édesanyja, akkor temetés után a következőket kell csinálni:

Mikor hazatérnek a temetőről, akkor az, akinek meghalt az édesanyja, odagill a ház ajtaja elé, ahonnan kivitték a holttestet és ezt mondja:

- Édesanyám, eresszön bel!

- Erre, aki bent van a szobában, kinyitja az ajtót és egy tükröt tart az elé.

Ez azért kell, hogy ne féljen az elköltözöttől.

Elhantolás idején egy kevés földet dobnak a koporsóra, aztán azt a szobkandót, amelyet telejirt a kőmányaival, szintén beledebjék a sírba, a koporsóra.

Hogyan jelentkezik a kincs a földben?

Elmondja Istvánfi Piros György, ahogy ő is hallotta.

Ahol kincs van, onnan karácsony este fény vetődik fel a földből.

Jakab datinya bácsi/datinya, az melléknév, u. n. ragadványnév, jelentését már nem tudjuk. Dr. Fekete László megjegyzése. / hozzáteszi azt is, hogy amikor fölvetődik a fény, hátul meg kell fogni a haját. Ahány szál haját megmarkolt, annyi pénz fennmarad.

Hel van kincs elásva Szennán? Elmondja Galambos Pista bácsi 72 éves öreg ember, amit meg ő is a nagyanyjától hallott.

Kis Tóth Margitánál, a régi temetőnél a sáncban van 3 kád pénz. Kapesiak ásták oda. 3 gyerek ül rajta, azért nem lehet hozzáférni. Ha valaki vinne a gyerekek helyett egyet-egyet, akkor hozzá lehetne férni.

Megtudták a kapesiak, hogy az ő öreganyja meg tudja állapítani a kincs helyét. Bevitték Kapesba próbatételre. Elrejtették pénzt a szobába, és mondták neki, hogy állapítsa meg, hol van a pénz? Összeferdítette a neveletlen ujjait/gyűrűs ujját mendják neveletlennék/ és még tudta mendani, hogy a kályha mellett van a pénz. Ezért tudta azt is megmondani, heva rejtették a kapesváriak a pénzt, azt a 3 kádat.

Hushagyói szokás.

Hushagyókor kását szoktak főzni. Azzal a kanállal, mellyel keverték a kását, meg szokták ütögetni a gyümölcsfákat, hogy jó termék legjenek.

A jó termés biztosítása más eljárással.

Amelyik fa nem terem, azt Szent Iván napkor, június 24.-én, napfelkelte előtt a fejszével háromszor meg kell ütögetni a kőben ezt mondani:

"Ha nem terem, kiváglak!"

Biztosan terem. Ezt Tóth János hardi mindig megcsinálja.

Védekezés a beszerkányek ellen.

Szentgyörgy nap előtt való este, nyírfaágat szoktak az ajtó sarkába szurálni, hogy a beszerkányek ne férkösszenek ahhoz a házhoz.

Beszerkányhistóriák.

Kíváncsi voltam, hogy a gyerekek, szüleiktől hallanak-e a beszerkányekről, lidércről, lidércfényről? Kérdezgettem a gyerekeket, hát meglepő történeteket meséltek. Ezeket a történeteket a szüleiktől, de nagyjából részben a nagyszülőktől hallották. Örültem annak, hogy ezzel a fogással éltem, hogy a gyerekeket kérdeztem meg, mert a szülők csak restelkedve adták volna elő felnőtteknek ezeket a történeteket, ugyanakkor gyerekeiknek nem is meséként, hanem komoly megtörtént, velük történt esetheként mesélik el. Dezz az esetek túlnyomórésztében nem is velük történtek az események, hanem az öregapjukkal v. még annak az apjával, min-

denesetre már nem élő személlyel. Sok érdekesség van benne.

Az alábbi történetet Hegyedűs Janika VIII. e. t. mesélte el, aki ezt a papjától hallotta. A papja pedig még a nagyanyjától.

Szenában élt egy kevécs. Ez a kevécs tartott magánál két legényt, akik segédok voltak nála. A kevécsnek volt felesége, aki beszerkány volt.

A segédok az asszony látta el enni-innivalóval.

Egyszer azt vette észre a másik legény, hogy a társa napról-napra soványabb lesz, pedig egyforma enniivalót esznek. Meg is kérdezte Tőle, miért oly sovány? Nem akarta, de megmondani, de hosszas unszolás után mégis megmondotta, hogy neki minden éjjel el kell vinni a kevécs feleségét a Szent Gellért hegyére. Minden éjjel jön éjjélker. Beleakasztja a kantárt anykába, ő abban a szempillantásban lóvá változik és el kell vinni neki a beszerkányt a Szent Gellért hegyére. Amikor elment, elhatározták, hogy elfogják a beszerkányt és felpatkolják. Ugyis lett. Az ágyon levő fekhelyüket felcserélték. Eddig a sovány bik feküdt kívül, most a kövérebbik. Amikor jött éjjélker a beszerkány, nagyon nyihogott, mert a legényt nem találta szélről. Észrevette, hogy helyet cseréltél és akart menekülni, de ugyanabban a pillanatban elfogták a legények. Bevitték a műhelybe és tüzes patkóval felpatkolták kezéket, lábát. Amikor felpatkolták, szobában eresztették. A beszerkány besántikált a szobába és befeküdt az ágyába. Mikor reggel felébredt a kevécs, szólt a feleségének, hogy keljen fel. Ő azt mondta, hogy beteg. A kevécs szólt a legényeknek, hogy baj van, mert beteg az asszonyság. A legények azt mondták neki, hogy vegye le róla a dunnát és akkor meglátja, hogy mi baja van? A kevécs bement, lekapta róla a dunnát és akkor meglátta, hogy fel van patkolva. Akkor a legények elmondták, hogy mi történt vele.

Ezt a történetet, mely majd következik, Ferencz Józsefné mesélte az unekájának, mint megtörtént történetet, de persze nem vele történt, hanem né a nagyanyja édesapjával. Ferencz né most 60 éves.

Egy ember jött hazafelé és utja egy keresztután át vezetett. Pent é fél volt, amikor odaért a keresztutához. A keresztutban látott egy fényes alakot. Nem mert közelemben hozzá, hanem kikerülte. Így hazafelé ment. A község kutját nem messze laktak. Amikor elért a kúthoz, onnan újból visszatért a keresztutához. Ezt az utat háromszor megjárta, míg végre hazatalált. Amikor harmadszor a keresztutához ért, akkor nagy szél támadt és a fényesség seprő alakjában elrepült.

A tehén megrentása beszerkány által.

Ugyancsak Ferencz Józsefné mesélte az unekájának az alábbi történetet.

Szenában élt egy öregasszony, akiről azt mondták, hogy beszerkány. Egyszer, amikor a papán etetett az istállóba, odajött hozzá egy béka és a tehén körül ugrált. Ez a béka odajárt 1 hétig. Ameddig odajárt, a tehén nem adott tejet. Mikor elmúlt egy hét, azt mondta a papán, hátha azért nem ad ez a tehén tejet, mert idejár ez a béka?

Este jött a béka, akkor a papán kilöködte az árok partjára, ott leszurta vállával a tartra és otthagya reggelig.

Reggel már adott tejet a tehén.

Reggel ment az öregasszony a csarnokba. A papán észrevette, hogy be van kötve a feje és a nyaka. A papán megkérdezte tőle, hogy mi a baja?

Az öregasszony azt mondta, hogy amikor kiment a favágóra/ahol a fát vágják/, megszúrta egy csarit./ág/.

A papán azt mondja, hogy az öregasszony járt ide béka alakjában és az rentetta meg a tehenet úgy, hogy nem adott tejet.

Ezt is előbbi adatközlőnk mondta el:

Hegedűs Janika mondja: Papám egyszer éjjeli őr volt egy társával. Amikor fel és alájártak a faluban, odaértek egy kőhatárhoz. Halletták, hogy a kőhatár nagyon csörgött. Odanéztek, hát és látták, hogy a kőhatáron keresztül mentek sűrűn ülő fényes alakok.

A papám oda akart menni, hogy megnézze, mik is azok, ugyanabban a pillanatban nagy szél támadt és eltűntek az alakok. A papám azt mondja, hogy beszerkányok mentek a Szent Gellért hegyére.

Farkas Pisti ált. iskolai tanulónak mesélte az alábbi történeteket az apja meg a bátyja. A bátyja Kálmán.

Amikor Kálmán bátyám az erdőre járt fát vágni, történt egy alkalommal, hogy hazafelé tartókban egy nagy fehérség megkergette őket. Nagyon futottak. Kálmán futás közben elvesztette még a fejcsőjét is. Majdnem elérte az a nagy fehérség, de szerencsére az lemaradt egy kicsit a futásban. Így aztán szerencsésen hazaértek.

Nagy fehérség nyulalakban.

Édesapám régen egy malomba járt dolgozni. Történt pedig egy este, amikor hazafelé tartott, nyulalakban egy fehérség eléje állt. Nem tudott vele semmit csinálni, mindig elugrott a levegőben, ha eléje állt, ha meg akarta fogni. Másnap aztán felkészült a találkozásra. Most is megjelent előtte nyulalakban a fehérség. Ugrált előtte. Hiába vitt azonban töltött puskát, mert rálőtt, de csak újra-meg újra megjelent előtte a fehér nyulalak. Akkor arra gondolt, amit már hallett valakitől, hogy hétéves pipaszárral kell agyenlőni, akkor többet nem jelenik meg. Ugy is lett. Amikor legközelebb azzal lőtte meg, többet nem jelent meg előtte.

Mikor mutatkozik a pénz a földben?

(Farkas Pisti)

Régi öregektől hallettam, hogy az a pénz, amit a régi emberek elrejtettek a földben, minden hetedik évben, karácsony este 12 órakor vagyis éjjélker feldebbja magát. Ha ilyenkor megfigyeljük és rádebunk egy kabátot v. sapkát, akkor ottmarad a pénz.

Lucaszék készítése.

(Farkas Pisti)

Luca napja/december 13/ előtt legalább 2 v. 3 héttel kell csinálni Lucaszékot egészen Luca napig.

Luca nap éjjélker ki kell ülni a keresztuttra. Akkor jönnek a beszerkányok, nagy szarvval.

Ha náket nem hintenek a szék körül, akkor ott megölik a beszerkányok. Ezért sek náket kell edavinni, mert sek beszerkány megtánaja. A szarvuk olyan nagy, van legalább 1 m.

Az öntőasszony meglesése.

Salamon Gyöngyi ált. isk. tanuló mondja el a Jancsi bátyjáról és a Mária nényéről, akik most is élnek.

Mentek a szeszéd községbe Szennából többen, hogy meglessék az öntőasszonyt, hogyan imádkezik éjtszaka? Ment a Jancsi bátyám, Mária nényém, meg még mások is, többen. Egy nagy ~~erdő~~ erdőben kellett keresztül menni. Az erdőben egy nagy fényesség kísértte őket, de más nem látta őt, csak a Mária nényém. A Jancsi bátyám nagyot káromkodott, erre eltűnt a kísértet. Így aztán eljutottak baj nélkül az öntőasszonyhoz, akinél aztán különösebb deleg nem történt.

Jancsi bátyám karácsony esti vadászata.

Karácsony este kiment a Jancsi bátyám vadászni és leült egy tőkére. Jött egy nagy sereg nyul. Az első nyul el kezdett neki integetni, de nem mert szólalni. Elindult hazafelé, egy nagy fényesség ment utána. Egy dombon kellett átszaladni. Jancsi bátyám szaladt hazáig, de a fényesség nem érte utól. A földéig kergette a fényesség, ~~amikor a fényesség elment.~~ Ott aztán hirtelen eltűnt. De azért hazáig szaladt a Jancsi bátyám.

Hogyan üzte el a papám a fényességet, amelyik ijesztgette?

(Salamon Gyöngyi)

Minden este, alighogy a papám meg a mamám lefeküdtek, nagy fényesség futott el a szoba falán. Kellett vágni egy karéj kenyeret és azt rá kellett huzni a baltára. Miker aztán jön a kísértet, az így elkészített baltát bele kellett vágni. Bele a nagy fehérségbe. Egyszer sikerült is belevágni a baltát, többet nem jelent meg a fényesség.

Szabad-e szólni Luca napker? /Salamon Gyöngyi menta el/

Még a mamámnak az anyja mesélte:

Egy asszony Luca napker szótt. Egyszer csak beállított hozzá egy asszony pántlikás kentyesen, de lólába volt.

Megkérdezi az asszonyt, hogy jól jár a szűőfa? /szövőfa/.

- Azt mondja az asszony: jól!

- Hadd próbáljam ki én is, mondja az asszony!

- Beült az idegen asszony, akinek meglátta a lábát az asszony, látta, hogy lólába van, akker már tudta, hogy ez ludvér.

Azt mondja az asszony, a ludvér, hogy hezzen be pamukot/pamutat /.

Az asszony kiment érte, de már ugy esett be az ajtón.

A ludvér kezdett kiabálni, hogy kemámasszony! De ő nem mert szólni.

A ludvér ezután lefesta a kendert, elégett az egész.

Azt mondta, hogy szerencséd, hogy nagyobb ördög van nálam, mint én, mert majd magtanitanálak Luca napker szólni!

Hogyan jár a papám két szép asszennyal? /Salamon Gyöngyi menta el/

Fuvarozni szokott a papám és sokszor jött haza éjjél felé. Nagyon me-nyecskes ember volt. Amint jött haza fel is sóhajtott: De szeretném, ha két szépasszony karenfegná!

Abban a szempillantásban karenfegta két szépasszony. Elkisérték hazáig, nem volt semmi baj.

Más alkalommal is jött hazafelé, akker is azt mondta, hogy szeretné, ha két szépasszony karenfegná! Az volt a szerencséje, hogy ett volt egy nagy fa és azt átkarolta, így nem tudtak a szépasszonyák hezzáférni. Már haragudtak ők is rá, hogy mindig hívja őket.

Menták is neki:

- Szerencséd, hogy nagyobb ördög van nálam, mint mi mert másképp szóttéptünk velna!

Közreadem újabb gyűjtésemet. Arra kérem azt, aki olvassa, seha vissza ne kerüljön ennek anyaga a mi népünkhez, hogy ezekkel a szolgáltatott adatekkal nevetségessé váljanak. Ezek a babonák, most már nagyobb részben csak mesék, szikkel elszórakoztatják vele hallgatóikat. Vannak hiszékeny emberek, akiknek ez mind valóság. De ez sem baj, mert ezek különben ártalmatlan, kissé naiv emberek. A természettudományos gondolkodás kialakulása pedig végleg megfeszít a babonáktól. Ezért kellett összegyűjteni, mielőtt végleg feledésbe mennének. Én igen nagy szeretettel foglalkoztam az emberekkel, akik őszintén elmondtak mindent nekem, aki már több mint két évtizede köztük élek. Egy letűnt kor gondolkodása tárul eléem, amelynél voltak furcsaságai, kezdetlegességei, de mégis szépek nekünk, mert hiszen a őseink álltak ezekben az időkben.